

Ключевые слова: психика, семья, сознание, национальный характер, государственное возрождение Украины

Maslyuk A.

Ukrainians mind the light of family education B Cimbalistogo (USA)

The article discusses the work of eminent psychologist of the Ukrainian diaspora B. Cimbalistij (USA). Analyzes the psychological peculiarities of mentality of the Ukrainian people to family upbringing. Highlight the issue of political views B. Cimbalistogo, is consonant with the current political crisis in Ukraine. Find out the main works of the scientist. Sources - 12.

Key words: psyche, family, mind, national character, the revival of the Ukrainian state

Маслюк Андрій Миколайович – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії історії психології ім. В. А. Роменця Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ.

УДК 159.92

Михайлишин У.Б.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ЦІННОСТІ» ОСОБИСТОСТІ ТА ЙОГО ПОРІВНЯЛЬНИЙ ЗМІСТ

У статті проведено аналіз наукового розуміння сутності поняття «цінність» особистості, яке перетерпіло істотні та якісні зміни як в історичному, філософському, соціологічному, так і соціально-психологічному сенсі. Джерел – 19.

Ключові слова: цінності, особистість, соціалізація, самовизначення, самоактуалізація, ціннісні орієнтації.

Постановка проблеми. За останній час наукове розуміння сутності поняття «цінність» перетерпіло істотні та якісні зміни як в історичному, філософському, соціологічному, так і психологічному сенсі. Це стало причиною того, що до теперішнього часу існує розмаїтість концептуальних підходів і визначень як самого поняття «цінність», так і його похідних. З цього приводу Є. Ільїн [6] та зарубіжний N. Rescher вказують на те, що гаряче бажання мати точну ціннісну термінологію, схоже, є єдиною точкою згоди для авторів різних концепцій. Отже, на теперішній час, ще немає єдиної точки зору на проблему цінностей людини.

Поняття «цінність» у різних наукових дисциплінах має своє специфічне вираження. Наприклад, у філософії, або в її спеціальному розділі аксіології (наука, що вивчає філософські аспекти цінностей), в етиці та соціології під цінностями розуміються об'єкти, явища та їхні властивості, а також абстрактні ідеї, що втілюють у собі суспільні ідеали та виступають завдяки цьому як еталони належного. Якщо цінності переходять у внутрішні мотиви поведінки особистості, тобто інтеріоризуються нею, вони стають чинниками, що сприяють перетворенню соціальних норм та ідеалів у особистісні принципи її життєдіяльності.

У соціальній психології під цінностями розуміються певні групові норми та вимоги, що засвоюються індивідом у процесі його соціалізації. У загальній психології – це вищі мотиваційні структури життєдіяльності особистості. Слід зазначити, що у науковій літературі налічує понад 400 дефініцій поняття «цінність».

Разом із цим, у психології застосовується термін «ціннісні орієнтації», під яким розуміється певний вид установки (від франц. *orientation* – установка) ідеологічного, політичного, морального, естетичного й іншого характеру для оцінок суб'єктом навколишньої дійсності й орієнтації в ній, а також спосіб диференціації індивідом об'єктів за їхньою значимістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цінності виступають як в об'єктивній формі, тобто в якості творів матеріальної та духовної культури, так й у суб'єктивній, тобто у формі певних людських вчинків. Цінності, відбиваючись крізь призму індивідуального досвіду, входять у структуру особистості як особистісні цінності. Вони відображають моменти включення суб'єкта в соціальні відносини та зв'язки, і пояснюють людину як соціокультурну реальність. Засвоєні особистістю цінності, що є суспільними пріоритетами, стають найважливішими детермінантами її поведінки, прийняття рішень, здійснення виборів.

Однак складна природа цінностей, породжує різні підстави для їхньої класифікації. Л. Смирнов з цього приводу зазначає, що всі дефініції з питань визначення цінностей вкладаються в дві основні парадигми. Перша – це абстрактно виражені концепції того, що є найбільш бажаним, емоційно привабливим і здатним максимально описати ідеальний стан буття людей. Друга – модус поведінки або дії людей, що має перевагу. Перше визначення містить у собі термінальні цінності, друге – інструментальні. Причому перші враховуються при оцінці та виборі як мети діяльності, так і припустимих способів її досягнення. Другі – розглядаються як критерії оцінки вибору тільки модусу поведінки або дій суб'єкта.

Серед зарубіжних дослідників цінностей та ціннісних орієнтацій індивіда (А. Бандура, М. Вебер, К. Грейвз, Е. Дюркгейм, К. Левін, А. Маслоу, Г. Оллпорт, К. Роджерс, М. Рокіч, С. Фелдман, Л. Фестингер, В. Франкл, Е. Фромм, Ш. Шварц, W. Arrindella, A. Branco, J. Valsiner, P. Duncan, A. Goel, S. Goel, R. Hartman, C. Kluckhohn, S. Morris, H. Petsche, L. Pomeroy, A. Tripathi, S. Tsirogianni, R. Williams та ін.) існує значний плюралізм думок стосовно їхнього тлумачення та розуміння.

Так, М. Вебер розглядав цінності як установку у контексті певної культури та епохи. Вчений вважав, що цінності є важливим елементом суспільної свідомості та в них, у концентрованому виді, закріплені сенс культури. Цінності – це одне з підґрунтя, мотивів соціальних дій, які засновані на вірі. А. Перрі під цінностями розглядав усе, що служить реалізації потреб та інтересів суспільства й людини [18].

М. Рокіч вважав, що цінностями є стійкі переконання, специфічний вид поведінки або кінцева мета існування, що є особисто або соціально більш кращим, ніж протилежний або зворотний вид поведінки, або кінцева мета існування. Система цінностей за М. Рокічем виступає стійкою організацією переконань, яка стосується кращих моделей поведінки або підсумкових станів у континуумі відносної важливості. Учений розглянув структуру системи цінностей й встановив, що цінності не існують ізольовано та рідко яка-небудь окрема установка або вчинок є функцією тільки однієї цінності. Пошук основних цінностей, які притаманні людській культурі привів автора до того, що цінності були поділені на два класи: *термінальні* – переконання в тому, що якась кінцева мета індивідуального існування варта

того, щоб до неї прагнути; *інструментальні* – переконання в тому, що якийсь спосіб дій або властивість особистості є кращими за будь-якої ситуації. При цьому М. Рокіч вважав, що термінальні цінності включають бажані стани індивіда, а інструментальні – відносяться до певних моделей поведінки. Автор розробив власну емпіричну процедуру дослідження, у якій відокремив вісімнадцять цінностей у кожному з класів, які респонденти повинні ранжувати у відповідності з власними пріоритетами. Проте, хоча М. Рокіч спробував зробити акцент на існуванні саме системи цінностей, його бажання встановити увесь спектр цінностей, які притаманні всім людям світу дещо негативно вплинули на його концептуалізацію.

Ш. Шварц вважає, що цінності – це поняття або переконання, які відносяться до бажаних кінцевих цілей або вчинків, що виходять за межі конкретних ситуацій, керують вибором або оцінкою поведінки і подій, та упорядковані відносно важливості. На думку вченого ціннісні переконання – це психологічні утворення, які ієрархічно представлені у структурі особистості тільки у якості її елементів. Це система, оскільки вона володіє всіма системними ознаками: ієрархічністю, цілісністю, структурованістю, взаємозалежністю та багатоаспектністю опису. Концептуалізація Ш. Шварца полягає у тому, що цінності співвідносяться з основними людськими потребами та мотивами. Учений вважає, що в основі цінностей знаходиться мала кількість цілей або мотивів: цінності у формі усвідомлених цілей представляють три універсальні потреби людського існування, вплив яких повинен бути підтверджений усіма індивідами та суспільством: потреби індивідів, як біологічних організмів, потреби у координованій соціальній взаємодії, виживанні та потреби у добробуті груп.

Також, на думку вченого, цінності володіють різною домінантністю й це надає підстави виокремити десять «доменів», які є втіленням різних типів ціннісних орієнтацій особистості та дві дихотомії ціннісних переконань: цінності збереження (безпека, конформність, традиції) – цінності змін (повнота відчуттів, саморегуляція); цінності самовизначення (благополуччя групи та людства) – цінності самозвеличення (влада, досягнення, гедонізм). Дослідником була розроблена власна процедура вивчення ціннісних пріоритетів індивіда. Отже, Ш. Шварц хоча й вдало звужив у порівнянні з М. Рокічем спектр типів цінностей, які можна досліджувати, та логічно їх наблизив до людської мотивації, все ж залишилося питання щодо встановлення статусних проявів індивідуалістичних цінностей. Так, є не зовсім зрозумілим, як, наприклад, тип цінностей «універсалізм», що включає цінності «рівності», «єднання з природою», «миру у всьому світі» пов'язати між собою на певному континуумі. Виходить, що людина, яка прагне «миру у всьому світі» одночасно хоче «рівності» та «єднання з природою». Але на практиці все іноді виходить навпаки. Той, хто прагне «рівності» бере вилу та йде на війну, а той хто «єднається з природою», більше за все не хоче бути рівним з іншими, які цю природу зневажають.

Представники культурної антропології (М. Мід [17]), під цінностями розуміють особисті пристрасті індивіда певної культури, який привносить їх у соціокультурне середовище, мов би інформуючи про це інших. Індивідуальні цінності виступають результатом прийняття індивідом певних форм, вироблених у процесі культурного розвитку суспільства.

Дослідники соціологічного напрямку дещо змінили підхід антропологів до проблеми цінностей. Так, С. Kluckhohn розглядає їх як продукти суспільного життя, які можна описувати, виходячи з власного розуміння. Ціннісна орієнтація вченим визначається як узагальнене, диференційоване й обумовлююче уявлення про природу, місце людини в ній, стосунки між людьми. Тобто замість цінностей індивіда, про які говорять антропологи,

соціологи пропонують говорити про цінності, які описані у власних спостереженнях дослідниками.

Е. Дюркгейм [5] вважав, що система цінностей суспільства є сукупністю ціннісних уявлень окремих індивідів, а прийняття індивідом соціальних цінностей на підставі зовнішнього примусу виступає механізмом, що регулює його поведінку в суспільстві.

Мета статті – проведено аналіз наукового розуміння сутності поняття «цінність» особистості.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У психоаналітичній теорії проблема цінностей розглядається в руслі вивчення захисних механізмів особистості. З. Фрейд, хоча й не займався проблемою цінностей та ціннісних орієнтацій окремо, вважав, що основною метою людини є принцип задоволення, а від так – цінності – це тільки один із засобів захисту, який вироблено культурним життям суспільства для придушення лібідозних імпульсів або «їхньої каналізації в інше русло».

З. Фрейд відзначав: «Ми навряд чи зробимо помилку, якщо скажемо, що ідея сенсу життя виникає разом із релігійними системами та валиться разом із ними» [13, с. 76].

К. Юнг наполягав на тому, що цінність виступає мірою напруги. Вчений зазначав: «Коли ми говоримо, що яка-небудь ідея або почуття дуже цінні, ми маємо на увазі, що ця ідея або почуття виявляють суттєву силу у плані спонукання та керування поведінкою» [15, с. 15].

У неофрейдизмі погляди на цінності перетерпіли певних змін. Так, принципово інший характер має позиція Е. Фромма. Вчений вважає, що людині потрібна система координат, деяка карта його природного і соціального світу, без якої він може заблудитися і втратити спроможність діяти цілеспрямовано і послідовно. Е. Фромм у зв'язку з цим відзначав: «Людині просто необхідна система координат, життєвих орієнтирів, ціннісних орієнтацій... немає жодної культури, що могла б обійтися без подібної системи ціннісних орієнтацій» [14, с. 200].

Е. Фромм розділяє цінності на такі, що усвідомлюються людиною, і такі, що не усвідомлюються, або дійсні, якими вона керується [14]. До усвідомлюваних цінностей вчений відносить цінності гуманістичного та релігійного змісту (щастя, страждання, любов і т. ін.), а до несвідомих ті утворення, які є породженням соціальної системи бюрократизованого індустріального суспільства (власність, положення в суспільстві, світ розваг і т. ін.). Усвідомлювані цінності не мають реального впливу на мотивацію людини, оскільки виступають тільки проявом певної ідеології. Несвідомі цінності є безпосередньо мотивами поведінки людини, тобто тією «системою координат», що фокусує реальні (а не проголошені «на публіку») цінності [14, с. 201]. Проте, власно поведінка індивіда формується під впливом позитивного підкріплення, очікування на винагороду. Тобто специфіка поведінки визначається власно не внутрішньою детермінованою потребою, а особливостями середовища, які сприяють або не сприяють її підкріпленню. Отже, біхевіоріальна квінтесенція детермінації поведінки не є прямолінійною, як то можна розглядати виключно у площині «стимул-реакція» (S→R). Поведінка індивіда формується під впливом чинників середовища, позитивного підкріплення та зумовлюється виникнення фізіологічних потреб. А, саме середовище та оточення продукують ті або інші цінності, що й впливають на активність індивіда.

Разом із цим, спочатку в теорії Е. Толмена, а пізніше в теорії К. Левіна [7] з'явилося положення про «очікувану цінність». Саме поняття «очікування» розумілося як вивчене знання про співвідношення засобів і мети, а пізніше з'явилося розгорнуте формулювання теорії

«очікуваної цінності» у виді матриць «очікуваної цінності». При цьому, якщо у Е. Толмена цінність розуміється як «потребіність цілі», то у К. Левіна як «валентність». Перемінну «очікування» у К. Левіна спочатку було пов'язано зі структуруванням галузей оточення, а пізніше, при аналізі формування рівня домагань, було виділено в особливий конструкт. Валентність та імовірність досягнення мети виступили так званою «діючою силою», що при формуванні рівня домагань отримувало «результуючу валентність» у виді того завдання, що було потрібно виконати [7]. Уявлення про «очікувану цінність» знайшло своє продовження у таких психологічних концепціях, як: у соціально-когнітивній теорії А. Бандури [2], у теорії соціального навчання Д. Роттера [19], а також у цілому ряді інших теоретичних напрямків.

Грунтовно цінності та ціннісні орієнтації індивіда були розглянуті представниками гуманістичного напрямку в психології А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерсом, В. Франклом та ін.

А. Маслоу у теорії самоактуалізації відзначав, що людина, намагаючись реалізувати власні потенційні можливості, разом із ними реалізує й власні потреби. Потреби людини вчений трансформує в її основні цінності, які розглядаються цілями її життя [9, с. 191]. Чим вищими є потреби, тим більш високими виявляються цінності, що обираються людиною. Однак, у більшості індивідів превалюють низькі потреби та цінності, які сильно «тягнуть людину до низу». Але, самим здоровим, самим зрілим, самим розвинутим індивідам вдається обрати найвищі цінності за сприятливих або відносно сприятливих життєвих обставин.

А. Маслоу також вважав, що справжні цінності можуть бути відкриті. За допомогою таких цінностей людина стає кращою, а при втраті цих цінностей – «хворіє». Ці цінності вчений співвідносить із виборами кращих представників роду людського та називає їх найвищими цінностями або буттєвими цінностями. На ці цінності орієнтовані люди, які за реальної можливості вільного волевиявлення інстинктивно обирають істину, а не брехню; добро, а не зло, красу, а не потворність; єдність, а не розкол; радість, а не сум; любов до життя, а не прагнення до смерті; унікальність, а не стереотипність [9, с. 209].

А. Маслоу, говорячи про розвиток справжньої людської особистості, відзначав й те, що людська істота створена таким чином, що вона рветься до повноцінного буття, до того, що прийнято вважати позитивними цінностями, – до спокою, доброти, відваги, чесності, любові, безкорисливості тощо. Але прагнення до переживання або бажання затребувати ці цінності в якості основної потреби, існує, знову ж, тільки у здорових людей. Для таких людей чеснота сама по собі є винагородою – у тому смислі, що вона сама по собі доставляє задоволення. Ці люди не задумуючись, прагнуть творити добро, тому що вони хочуть це робити, вони відчувають потребу це робити, вони схвалюють такий спосіб дій та не перестають отримувати від цього задоволення [9, с. 163].

Таким чином, А. Маслоу вважає, що самій людській природі властиві найвищі цінності та їх можна в ній відшукати. Вони не є породженням надприродного божого початку або якихось інших початків, що знаходяться за межами людської природи. За тими цінностями, що обирають кращі представники людства, й знаходяться найвищі цінності всіх людей.

К. Роджерс стверджував про існування «інтроєцируючих цінностей» та «цінностей, що безпосередньо переживаються організмом» [11].

Серед вітчизняних учених-психологів (Г. Балл, І. Бех, М. Боришевський, Л. Карамушка, З. Карпенко, О. Киричук, С. Максименко, В. Москаленко, Н. Пов'якель,

Г. Радчук, Т. Титаренко, Т. Яценко та ін.), цінності, здебільшого, розглядаються як інтегратори розвитку когнітивно-інтелектуальної та емоційно-вольової сфер особистості та спрямованості її поведінки, а ціннісні орієнтації виступають моральними, соціальними, релігійними, естетичними, політичними, економічними, гносеологічними, онтологічними засадами оціночних суджень суб'єкта про існуючу дійсність, що утворюють змістовний бік спрямованості особистості.

Разом із цим, І. Бех вважає, що зведення особистісних цінностей тільки до найбільш загальних усвідомлених смислових утворень не виправдано звужує ціннісну систему особистості. Це створює труднощі в розподілі найбільш загальних смислових утворень і найменш узагальнених, а оскільки особистість як система постійно розвивається, то відношення між такими смисловими утвореннями можуть бути нестабільними [3]. Науковець вважає, що ціннісна система особистості може складатися з усвідомлених смислових утворень різного рівня узагальнення. Розподіл смислових утворень за рівнем їхньої узагальненості і відповідності їхнього місця в ієрархії смислової сфери особистості розглядається автором у двох площинах. Перша – це найбільш загальні смислові утворення, пов'язані зі світоглядом особистості, життєвими цілями, її уявленнями про сенс життя, про саму себе. Друга – загальні смислові утворення, що складають основу для формування більш окремих смислових утворень, до яких відносяться особистісний смисл і смислові установки. Основні функції цих смислових утворень, на думку І. Беха, полягають у тому, що «... вони регулюють діяльність особистості й на їхній основі задається та або інша смислова спрямованість поведінки, утворюється можливість усвідомленої та гнучкої зміни цієї спрямованості» [3, с. 61].

Також І. Бех вважає умовним розподіл цінностей на термінальні та інструментальні, оскільки між ними «... можуть відбуватися значні зміни» [3, с. 64]. Разом із цим, класифікація цінностей за рівнем їхньої узагальненості, при практичному їхньому прояві, є досить стійкою. Базові цінності хоча й є цінностями високого рівня узагальнення, проте виступають джерелом і оперативних цінностей. Останні безпосередньо виявляються в реальній поведінці, що є особливо важливим для розуміння проблеми системи цінностей.

Г. Балл [1] також вбачає індивідуальний варіант смислу життя людини в ієрархізованому ціннісному просторі. При цьому, вчений застерігає від ототожнення психологічної свободи, як об'єктивного фіксованого стану або властивості особистості від суб'єктивного почуття свободи, самовідчуття людини.

Інший вітчизняний науковець М. Боришевський [4] вважав, що саме духовність є об'єднувальним началом усіх структурних компонентів і систем цінностей загалом. При цьому духовність вчений розглядає, як утілення у світоглядних орієнтаціях людини сподівань, прагнень, ідеалів, духу народу, нації, що визначає спрямованість особистісних потреб, переживань і зумовлює настанову на відповідний життєвий вибір. Це осмислення особистістю гуманістичного сенсу цілей людської життєдіяльності.

М. Боришевський зазначав, що саме духовні цінності є тією головною енергетичною силою, яка спонукає людину до дії, мотивує її поведінку, надає осмисленого характеру вчинкам, усій життєдіяльності [4].

Т. Яценко [16], виходячи з філософського обґрунтування цінностей, вважає, що цінності – це соціальні утворення, які, пробиваючись крізь призму індивідуальної життєдіяльності конкретного суб'єкта, долучаються до психологічної структури особистості як якості особистісних цінностей, виступаючи джерелом мотивації поведінки. Вчена стверджує,

що «... цінності не лише залежать від соціуму, а й детермінуються емотивністю нерідко неусвідомлених тенденцій психіки, що пов'язано з фіксованим драматичним переживанням» [16, с. 45].

Науковець зазначає, що актуальними виявляються умовні цінності, на які спирається захисна система, що зорієнтована на підтримання ідеалізованого «Я». При цьому, «умовною цінністю може стати будь-яке загальноприйняте твердження, метафоричне висловлювання (моральна «аксіома») залежно від індивідуальних особливостей конкретної людини, коли цінність потрапляє в контекст її внутрішньої проблематики» [16, с. 46]. Т. Яценко припускає: «... умовні цінності формуються в дитинстві при відступі від біологічних потреб, які задовольняються в єднанні з близькими лібідними об'єктами. Формування умовних цінностей потребує своєрідного підкріплення, що пов'язано з переживанням певних емоцій. Зазвичай такі підкріплення пов'язані з виховними впливами, а також зі значущістю інфантильних переживань. Достатньо одного емоційно значущого підкріплення, щоб умовна цінність закріпилася» [16, с. 48]. І, що найбільш головне, так це те, що умовні цінності, на думку вченої, гармонізуються з інстинктами свободи, власності, самозбереження та сексуальним інстинктом, детермінованим «Ід».

Т. Титаренко [12] вважає, що ціннісні орієнтації виникають із відношення людини і світу, відтворюючи значущість чогось для особистості. Тобто ціннісні орієнтації виступають у якості центрального особистісного утворення, відбивають усвідомлене ставлення індивідуума до соціальної дійсності й на підставі цього впливають на мотивацію людської поведінки та на всю її діяльність.

В. Москаленко [10] цінність розглядає як значущість предмета, яка визначається його роллю у соціальній взаємодії. При цьому, кожен з соціальних інститутів володіє власним «набором» цінностей, завдяки яким відбувається інтеграція індивіда у ту або іншу соціальну групу. Ціннісні орієнтації виникають тоді, коли індивід інтеріоризує соціальні цінності та вони стають його власними регуляторами поведінки. Вчена вважає, що суспільство лише тоді успішно функціонує, коли його ціннісна система інтеріоризується кожним індивідом, перетворюється на їхні ціннісні орієнтації. Через такі орієнтації здійснюється зв'язок зовнішнього, предметного об'єктивного світу особистості з її внутрішнім суб'єктивним світом, в результаті чого формуються певні соціальні параметри людини. Учена притримується думки про те, що ціннісні орієнтації особистості не зовсім відповідають реально для неї значущим цінностям. При цьому автор посилається на результати досліджень з проблем невідповідності декларованих і реальних цінностей.

Висновки. У вищенаведених визначеннях цінностей чітко простежується загальна філософська основа їхньої природи і єдність науковців у першорядності соціальної значимості цінностей, їхньої здатності детермінувати соціальні дії суб'єкта. У найбільш узагальненому виді цінність представляє момент практичного ставлення людини до дійсності, який відноситься до того, що можна цінувати, оцінювати, приймати або відхиляти, перетворювати на мотив і мету поведінки. Методологічно важливим виявляється загальна думка, згідно якої цінність предметів навколишнього світу є породженням об'єкта діяльного, а не того, що споглядає.

Оскільки цінності зазвичай виступають регулятором більш високого рівня, ніж конкретні цілі дій, то вони майже завжди менш чітко виражені й усвідомлені. Разом із цим, цінності можуть як направляти функціонування цілей, так власно ставати цілями конкретної

діяльності. Звідси випливає і діалектична єдність цінностей і цілей, яка полягає в тому, що в особистості присутні абсолютні цілі, які одночасно є і найвищими цінностями людини. Подібно тому як цінності мають різну силу тяжіння, так і цілі володіють різною силою потягу.

Слід зазначити, що цінності виступають важливим елементом внутрішньої структури особистості, спрямованості її поведінки, що закріплені життєвим досвідом та всією сукупністю її переживань. Як зазначає С. Максименко, спрямованість – це «...дійсне об'єднання найважливіших цінностей, найважливіших смислоутворюючих мотивів, які роблять життя людини структурованим, упорядкованим, цілеспрямованим» [8, с. 489]. Вчений стверджує, що артикулюючи спрямованість слід казати про екзистенціальні цінності, екзистенційні смисли. Саме спрямованість пронизує всю особистість, всі сфери її життя та всю її діяльність.

Література

1. Балл Г. О. До аналізу сутнісного змісту внутрішньої свободи особи / Г. О. Балл // Актуальні проблеми психол. : Наукові записки Ін-ту психол. ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. акад. С. Д. Максименка. – К. : Нора-Друк, 2003. – Вип. 23. – С. 35–47.
2. Бандура А. Теория социального научения / А. Бандура. – СПб. : Евразия, 2000. – 320 с.
3. Бех І. Д. Від волі до особистості / І. Д. Бех. – К. : Україна-Віта, 1995. – 202 с.
4. Боришевський М. Й. Самосвідомість як фактор психічного розвитку особистості / М. Й. Боришевський // Психологія і суспільство 10 років. – К., 2009. – №4. – С. 119 – 126.
5. Дюркгейм Э. Норма и патология / Э. Дюркгейм // Социология преступности: Сб. статей. – М.: Прогресс, 1966. – С. 39 – 44.
6. Ильин Е. П. Психология воли / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2003. – 200 с.
7. Левин К. Динамическая психология: Избранные труды / Под общ. ред. Д. А. Леонтьева и Е. Ю. Патяевой; [сост., пер. с нем. и англ., науч. ред. Д. А. Леонтьева, Е. Ю. Патяевой]. – М. : Смысл, 2001. – 572 с.
8. Максименко С. Д. Структура особистості / С. Д. Максименко // Практична психологія та соціальна робота. – К., 2007. – №1. – С. 1 – 13.
9. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики / Абрахам Маслоу. – СПб.: Евразия, 1999. – 432с.
10. Москаленко В. В. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства: Монографія / [Г. М. Авер'янова, Н. М. Дембицька, В. В. Москаленко]. – К.: «ППП», 2005. – 307с.
11. Роджерс К. Становление личности. Взгляд на психотерапию / К. Роджерс ; [пер. с англ. М. Злотник]. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2001. – 416 с.
12. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах та за межами буденності [Текст]: наук. вид. / Т. Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376с.
13. Фрейд З. Введение в психоанализ : Лекции / З. Фрейд ; [пер. с нем. Г. В. Барышниковой] / Сост. М. Г. Ярошевский. – [2-е изд., стер]. – М. : Наука, 1991. – 455 с. – (Серия «Классики науки»).
14. Фромм Э. Бегство от свободы / Эрик Фромм. – М.: Прогресс, 1990. – 352 с.
15. Юнг К. Г. Проблемы души нашего времени / К. Г. Юнг ; [пер. с нем. А. Боковиков]. – М. : Академический проект, 2007. – 287 с.

16. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психотерапії: Активне соціально-психологічне навчання / Т. Яценко. – К.: Вища школа, 2004. – 697 с.
17. Mead G. H. (1934) On Social Psychology. Chicago, IL: University of Chicago Press.
18. Perrin S., Spencer C. P. (1980). The Ash effect – a child of its time? // Bulletin of British Psychological Society. V.32. p. 405-406.
19. Rotter J. B. The psychological situation in Social learning theory / J. B. Rotter // Toward a psychology of situations: An interactional perspective. Hillsdale / D. Magnusson (ed.). – NJ. : Lawrence Erlbaum, 1981. – 412 p.

Транслітерація

1. Ball G. O. Do analizu sutnitsnogo zmistu vnutrishn'oї svobodі osobi / G. O. Ball // Aktual'ni problemi psihol. : Naukovi zapiski In-tu psihol. im.G. S. Kostyuka APN Ukraїni / Za red. akad. S. D. Maksimenka. – K. : Nora-Druk, 2003. – Vip. 23. – S. 35–47.
2. Bandura A. Teoriya social'nogo naucheniya / A. Bandura. – SPb. : Evraziya, 2000. – 320 s.
3. Bekh I. D. Vid voli do osobistosti / I. D. Bekh. – K. : Ukraїna-Vita, 1995. – 202 s.
4. Borishevs'kij M. J. Samosvidomist' yak faktor psihichnogo rozvitku osobistosti / M.J. Borishevs'kij // Psihologiya i suspil'stvo 10 rokov. –K., 2009. – №4. – S. 119 – 126.
5. Dyrkgejm E.H. Norma i patologiya / E.H. Dyrkgejm // Sociologiya prestupnosti: Sb. statej. – M.:Progress, 1966. – S. 39 – 44.
6. Il'in E. P. Psihologiya voli / E. P. Il'in. – SPb. : Piter, 2003. – 200 s.
7. Levin K. Dinamicheskaya psihologiya: Izbrannye trudy / Pod obshch. red. D. A. Leont'eva i E. YU. Patyaevoj; [sost., per. s nem. i angl., nauch. red. D. A. Leont'eva, E. YU. Patyaevoj]. – M. : Smysl, 2001. – 572 s.
8. Maksimenko S.D. Struktura osobistosti / S. D. Maksimenko // Praktichna psihologiya ta social'na robota. – K., 2007. – №1. – S. 1 – 13.
9. Maslou A. Dal'nie predely chelovecheskoj psihiki / Abraham Maslou. – SPb.: Evraziya, 1999. – 432s.
10. Moskalenko V. V. Osoblivosti socializacї molodi v umovah transformacїi suspil'stva: Monografiya / [G.M. Aver'yanova, N.M. Dembic'ka, V.V. Moskalenko]. – K.: «PPP», 2005. – 307s.
11. Rodzhers K. Stanovlenie lichnosti. Vzgljad na psihoterapiyu / K. Rodzhers ; [per. s angl. M. Zlotnik]. – M. : EHKSMO-Press, 2001. – 416 s.
12. Titarenko T.M. ZHittevij svit osobistosti: u mezhah ta za mezhami budennosti [Tekst]: nauk. vid. / T. Titarenko. – K.: Libid', 2003. – 376s.
13. Frejd Z. Vvedenie v psihoanaliz : Lekcii / Z. Frejd ; [per. s nem. G. V. Baryshnikovoj] / Sost. M. G. YAroshevskij. – [2-e izd., ster]. – M. : Nauka, 1991. – 455 s. – (Ceriya «Klassiki nauki»).
14. Fromm E.H. Begstvo ot svobody / EHrik Fromm. – M.: Progress, 1990. – 352 s.
15. YUng K. G. Problemy dushi nashego vremeni / K. G. YUng ; [per. s nem. A. Bokovikov]. – M. : Akademicheskij projekt, 2007. – 287 s.
16. YAcenko T.S. Teoriya i praktika grupovoї psihoterapiї: Aktivne social'no-psihologichne navchannya / T. YAcenko. – K.: Vishcha shkola, 2004. – 697s.
17. Mead G. H. (1934) On Social Psychology. Chicago, IL: University of Chicago Press

18. Perrin S., Spencer C. P. (1980). The Ash effect – a child of its time? // Bulletin of British Psychological Society. V.32. p. 405-406.

19. Rotter J. B. The psychological situation in Social learning theory / J. B. Rotter // Toward a psychology of situations: An interactional perspective. Hillsdale / D. Magnusson (ed.). – NJ. : Lawrence Erlbaum, 1981. – 412 r.

Михайлишин У.Б.

Концептуальный анализ понятия «ценности» личности и его сравнительный содержание

В статье проведен анализ научного понимания сущности понятия «ценности» личности, которое претерпело существенные и качественные изменения как в историческом, философском, социологическом, так и социально-психологическом смысле. Источников - 19.

Ключевые слова: ценности, личность, социализация, самоопределение, самоактуализация, ценностные ориентации.

Mikhaylishin U.B.

Conceptual analysis of the concept of «value» of the person and his comparative content

The article analyzes the scientific understanding of the concept of "value" of the person, which has undergone significant qualitative changes in the historical, philosophical, sociological and socio-psychological sense. Sources - 19.

Key words: values, personality, socialization, self-actualization, the value orientation.

Михайлишин Ульяна Богданівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

УДК 159.92

Мімічкіна О.О.

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД ПРИЙОМІВ ВПЛИВУ НА КЛІЄНТА У ПСИХОЛОГІЧНОМУ КОНСУЛЬТУВАННІ

У статті наведено результати дослідження проблеми психологічного впливу, проаналізовано наукову психологічну літературу з проблеми систематизації методів, механізмів, засобів та технік психологічного впливу; зроблено спробу описової класифікації та структуризації процесу впливу на клієнта під час психологічної консультації.. Джерел – 15.

Ключові слова: психологічна консультація, психологічний вплив, механізми впливу, засоби впливу, техніки психологічного впливу, консультаційний контакт, консультаційна бесіда, класифікація психологічного впливу.

Постановка проблеми. Останні роки у нашій країні поширилася волонтерська робота. За умови такого поширення, багато волонтерів-психологів надавали та продовжують надавати психологічну допомогу населенню. Ця допомога найчастіше включає в себе різноманітні